

*Національний університет водного господарства
та природокористування (м. Рівне),
кафедра архітектури та середовищного дизайну
e-mail i.m.sergiyuk@nuwm.edu.ua
orcid.org/0000-0002-5286-5546*

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕСТАВРАЦІЇ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ГАРНІЗОННИХ КОМПЛЕКСІВ ТА ЇХ ЕЛЕМЕНТІВ

Анотація: проаналізовано досвід реставрації та реконструкції військових об'єктів на території сучасної Польщі та Литви, що входили до складу Російської імперії наприкінці XIX – на початку XX століття, а також у Словаччині, що входила до складу Австро-Угорщини.

Ключові слова: закордонний досвід, реставрація, реконструкція, військовий гарнізон, комплекс, Російська імперія.

Постановка проблеми. Географія військових об'єктів, що були реконструйовані та змінені функціонально включає Нідерланди (оборонні форти Нової Голландської Ватерлінії), Польщу, Німеччину, Бельгію, Литву, Словаччину тощо.

Усі перелічені об'єкти – це військові гарнізонні комплекси, збудовані у другій половині XIX – на початку XX століття з метою розташування великої кількості військових. Функціональна зміна будівель відбулася на житлову (приватні апартаменти, готелі), громадську: культурну (музей, мистецька галерея, океанарій), харчову (кав'ярня, бістро), спортивну (гольф-клуб, спортивно-рекреаційний центр), адміністративну (офісні приміщення), ритуальну (крематорій з урновим цвинтарем).

Мета статті полягає у аналізі закордонного досвіду у реставрації, реконструкції та функціональній трансформації військових гарнізонних комплексів, що може слугувати основою для застосування аналогічних принципів у комплексах на території України, зокрема Волині.

Виклад основного матеріалу. Функціонально-архітектурні трансформації застосовані у реконструкції численних об'єктів на території Західної та Східної Європи. Зокрема, у колишніх казармах у м. Каунас (Литва), збудованих у 1879 році, було застосовано новітні технології: геотермальне опалення, сонячну енергію, ізоляційну піну. На всьому даху та стінах використано ізоляційний матеріал високої продуктивності, що значно зменшує споживання енергії, забезпечує ізоляцію та ущільнення повітря. Ця технологія не пошкодила історичну будівлю і сприяє згасанню звуку. Відремонтовані

казарми на сьогодні функціонують як оптимальне місце для бізнесу та відпочинку на головному проїзді міста Juozapaviciaus Avenue.

Реконструкція колишніх казарм лейб-гвардії Преображенського полку, збудованих 1899 року в Санкт-Петербурзі архітектором В. Шретером, передбачає розбір малоцінних некапітальних споруд, що відновить історичну планувальну структуру комплексу від пізніших нашарувань, і зміну функціонального призначення – облаштування житлових та офісних приміщень. При цьому було збережено цегляні склепіння на поперечних стінах та дрібнорозмірні бетонні склепіння по металевих балках на чавунних колонах, які стали основою для нових планувальних рішень.

Частина Польщі, що перебувала у складі Російської імперії, зазнала її значного впливу в соціальних, культурних, релігійних та військових сферах. Дислокація значного військового контингенту і насадження православ'я як основної державної релігії вилилось в укріплення кордонів шляхом будівництва гарнізонних комплексів. Деякі з них збереглися досі, інші руйнуються або повністю розібрані на будівельні матеріали. Серед збережених комплексів – гарнізони у Грубешові, Пултуську та Скерневіце як приклади реновації та ревіталізації військових житлових об'єктів у сучасне міське середовище.

Казарми у Грубешові збудовано у 1903–1906 роках за наказом Миколи II для потреб 7-го полку уланів ольвіопольських. Після здобуття Польщею незалежності їх використовували для дислокації різних військових частин. На сьогодні будівлі використовують за призначенням – у них розташований 2-й Грубешівський рекогносцирувальний полк [1].

Будівлі гарнізону було реконструйовано згідно із сучасними вимогами і потребами військових: частину з них було утеплено, поштукатурено та пофарбовано. Хоч основні елементи декору фасадів збережено (фронти, пілястри, замкові камені над вікнами), дрібніші фрагменти втрачено (орнаменти на карнизах та фризах, фронтонах тощо). В іншій частині будівель збережено первинний зовнішній вигляд: розчищено цегляну кладку, відновлено оригінальний колір, елементи декору. Також було відреставровано дерев'яні вікна, двері або замінені пошкоджені на нові, металеву ковку тощо (рис. 1).

За цими самими принципами було реставровано гарнізонний храм, збудований у 1903–1905 роках у складі військового гарнізону 7-го уланського Ольвіопольського полку і освячений на честь Св. Миколая Чудотворця. З 1918 року – гарнізонний костел 2-го полку кінних стрільців, на сьогодні – римокатолицький костел Божої Матері Неустанної Помочі. Переведення будівлі храму із православ'я до католицизму зумовило певні його зміни: над входом було зведено дві вежі, а дзвіницю споруджено поряд з основною будівлею.

Рис. 1. Гарнізонний комплекс
у м. Грубешів, Польща

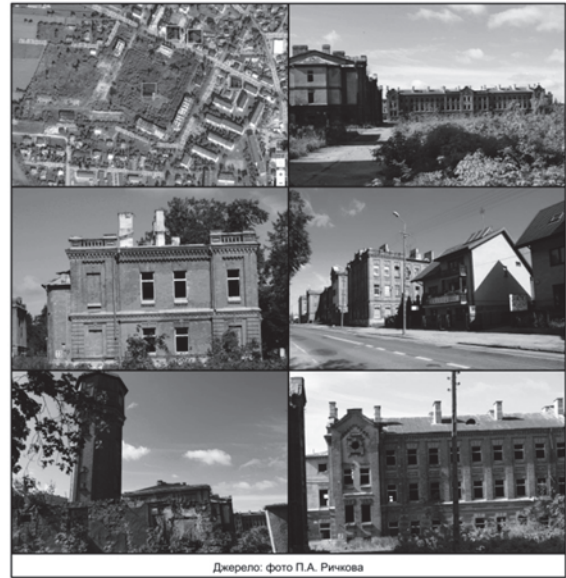

Рис. 2. Гарнізонний комплекс
у м. Пултуськ, Польщ

Гарнізонний комплекс у м. Пултуськ, Польща, збудовано у 1880–1890 роках для 31-го Алексопольського піхотного полку, 8-ї артилерійської батареї та її керівництва. У 1910–1914 рр. тут дислокувався 7-й піхотний полк. Після відновлення незалежності будівлями користувалася польська армія, зокрема 13-й піхотний полк.

Після Другої світової війни в гарнізоні був розміщений 1-й саперний батальйон 1-ї Варшавської механізованої дивізії. Офіційно з 2001 року гарнізон не експлуатують. Саме це спричинило занедбаний стан будівель: пошкоджені несучі конструкції, розбиті вікна, зарослі чагарниками території, купи будівельного сміття тощо [2].

Але з 2011 року місцева влада почала розробляти концепцію реновації гарнізонного комплексу. Згідно із проектом, передбачалося створити простір для місцевої громади з великим торговельним центром, кафе, казарми мали пристосовані під житло. Біля них планували розмістити невелике футбольне поле, майданчик для скейтбордингу, міні-поля для гольфу, ставок або фонтан, дитячу пісочницю, гойдалки тощо. На жаль, цей проект залишився у планах, і нині будівлі перебувають фактично в аварійному стані, попри їх монументальність і належність до пам'яткоохоронного реєстру (рис. 2).

Кращий стан гарнізонного комплексу в м. Скерневіце, збудованого для 31 Алексєєвського полку (рис. 3). Його було відремонтовано та переобладнано для державного вищого професійного училища [3].

Вагомий прикладом ревіталізації території військового гарнізону – парк культури в м. Кошице, Словаччина. Цей комплекс збудувала Австро-Угорська імперія наприкінці XIX століття на противагу Російській імперії біля спільного кордону. До 1939 року в місті налічувалося 13 казарм для дислокації військового

контингенту. Також до комплексу входили військові склади, пекарня і водонапірна вежа [4].

Мета реконструкції полягала в адаптації й створенні нового урбаністичного простору. Згідно з проектом, було збережено три оригінальні будівлі казарм, що належали місту, добудовано вісім павільйонів. Кожен з них має військову назву як посилення на попереднє призначення будівель: Альфа, Bravo, Чарлі тощо. Ідея належить архітекторів Іраклію Еріставі. Тут розміщені студії, майстерні, класи та великий підземний паркінг. У головній будівлі Альфа є два багатофункціональних зали для концертів, театральних вистав, лекцій і конференцій. Є й менші приміщення, обладнані аудіо- та відеотехнікою. Відокремлене приміщення — галерея.

Внутрішній простір військових казарм перетворено на простір для творчості, презентацій та просування сучасного мистецтва, експериментальної культури. У комплексі є павільйон для проживання митців. Зовнішній вигляд будівель було змінено та підпорядковано загальній концепції центру: стіни збережених казарм поштукатурено та пофарбовано у світлі кольори, закриті декоративне оздоблення фасадів (рис. 4).

Рис. 3. Гарнізонний комплекс у м. Скерневіце, Польща

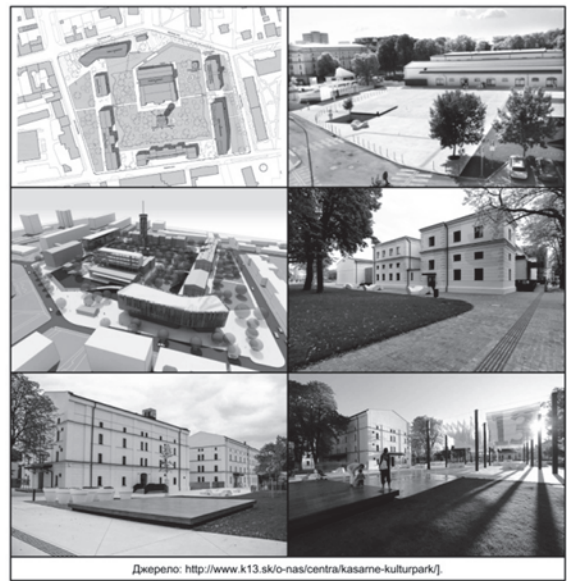

Рис. 4. Гарнізонний комплекс у м. Кошице, Словаччина

Висновки. Проаналізовані закордонні приклади з реконструкції та ревалоризації військових об'єктів на території Польщі, Словаччини, Литви та Росії дозволяють визначити основні європейські тенденції у функціональній адаптації будівель військового призначення та сучасні принципи їх відновлення. Відповідно до цього можна сформулювати оптимальні шляхи функціональної адаптації гарнізонних комплексів Волині, а саме: адаптація планувальної та об'ємно-просторової структури будівель; відновлення архітектурних та художніх особливостей; функціональна інтеграція будівель у міське середовище.

Література:

1. HistoriagarnizonuHrubieszów [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2hpr.wp.mil.pl/pl/13.html>.
2. Upadekpułtuskichkoszarowców [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maslaw.org.pl/21-inne/inne/89-upadek-putuskich-koszarowcow?showall=1>
3. Zabytkowyzespół koszar (1885-1895) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/43308,skierniewice-zabytkowy-zespol-koszar-\(1885-1895\).html](http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/43308,skierniewice-zabytkowy-zespol-koszar-(1885-1895).html).
4. Kasárne/Kulturpark [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.k13.sk/o-nas/centra/kasarne-kulturpark/>

assistant Serhiiuk I.M.

National University of Water and

Environmental Engineering (Rivne)

Department of Architecture and Environmental Design

**Foreign experience of restoration and reconstruction of military
warning complexes and their elements**

Abstract: Analyzed the experience of restoration and reconstruction of military objects in the territory of modern Poland and Lithuania, which were part of the Russian Empire in the late 19th and early 20th centuries, as well as in Slovakia, which was part of Austria-Hungary.

Key words: foreign experience, restoration, reconstruction, military garrison, complex, Russian empire.

ассистент Сергиюк И.Н.

Национальный университет водного

хозяйства и природопользования

кафедра архитектуры и средового дизайна

**Зарубежный опыт реставрации и реконструкции военных
гарнизонных комплексов и их элементов**

Аннотация: Проанализирован опыт реставрации и реконструкции военных объектов на территории современных Польши и Литвы, входивших в состав Российской империи в конце XIX – начале XX века, а также в Словакии, входившей в состав Австро-Венгрии.

Ключевые слова: зарубежный опыт, реставрация, реконструкция, военный гарнизон, комплекс, Российская империя.